

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Andra kammaren.

Nr 8.

Onsdagen den 26 januari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 19 innevarande januari.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 21, med förslag till lag om upphävande av patronatsrätt m. m.;

nr 25, med förslag till lag om val av borgmästare i stad med magistrat samt av rådmän och magistratssekreterare i Stockholm; och

nr 32, med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 och 9 §§ i lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken;

till statsutskottet propositionerna:

nr 29, angående befrielse för förre extra ordinarie stationskarlen vid statens järnvägar J. G. Lundkvist från viss skadeståndsskyldighet; och

nr 30, angående tillstånd för postexpeditören Anna Marin att övergå på den från och med den 1 juli 1920 gällande avlönings- och pensionsstat för postverket;

till jordbruksutskottet propositionen nr 33, med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

till bevillningsutskottet propositionen nr 31, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 angående bevilning av fast egendom samt av inkomst m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 34, angående restitution av erlagd tull för två av svenska rüda korset införda ångdesinfektionsapparater; och

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 8.

nr 35, angående användande av överskott i Djurgårdskassan till säkerställande under år 1922 av Ulriksdals kungsgårds förvaltning och drift.

§ 3.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord ligande motionerna; och remitterades därvid

till kammarens tredje tillfälliga utskott motionen nr 227, av herr *Sundling*;

till kammarens fjärde tillfälliga utskott motionen nr 228, av herr *Larsson* i Sjötorp; samt

till kammarens femte tillfälliga utskott motionerna:

nr 229, av herrar *Jönsson* i Fridhill och *Pehrsson* i Bramstorp; och

nr 230, av herrar *Hallén* och *Hansson* i Gårda.

§ 4.

Ang. val av
talmän och
vice talmän;
riksdagens
kamrar.

Härefter föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stadga om val av talmän och vice talmän i riksdagens kamrar; och yttrade därvid

Herr *Hederstierna*: Herr talman! Om man jämför föreliggande förslag till stadga om val av talmän och vice talmän i riksdagens kamrar med det förslag till lag om kommandomål, som behandlas i konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, kan man icke undgå att fästa sin uppmärksamhet därpå, att under det att det senare förslaget innehåller en bestämd föreskrift rörande tidpunkten, när lagen skall träda i kraft, det förra förslaget icke äger en sådan bestämmelse.

Om jag vore av den åsikten, att denna utevaro av laga kraftbestämmelse i nu förevarande stadga kunde ha någon betydelse, skulle jag genast be att få yrka återremiss till konstitutionsutskottet, för att detta skulle bli i tillfälle att bifoga en dylik bestämmelse, men då jag har den meningen, att saknaden av lagakraftbestämmelse i detta fall icke är av någon betydelse, skall jag icke göra ett sådant yrkande.

Jag har emellertid hört den satsen drivas, att detta, att det icke står något om, när denna stadga skall träda i kraft, skulle kunna ha den följd, att stadgan — i likhet med övriga författningar — icke träder i kraft förrän fyra veckor förflutit efter det den varit införd i Svensk författningssamling och att på grund härav grundlagens bestämmelse om, att kamrarna själva skola utse sina talmän, under alla förhållanden icke kan träda i verksamhet, förrän stadgan själv fått laga kraft. Det är detta resonemang jag genast

från början har velat opponera mig emot och bestämt taga avstånd ifrån, och jag har velat tillkännage detta redan i detta sammanhang för att icke senare mötas med den invändningen, att detta borde jag ha fäst uppmärksamheten på, när stadgan antogs.

Ang. val av talmän och vice talmän i riksdagens kamrar.

(Forts.)

Det förhåller sig nämligen enligt min åsikt så, att när en grundlagsbestämmelse blivit av riksdagen antagen och av Kungl. Maj:t gillad i plenum plenorum, den har fått grundlags natur redan i det ögonblick den på detta sätt blivit gillad — sedan måste den efterlevas, i trots av att det måhända finnes andra bestämmelser, som man skulle kunna åberopa till stöd för en motsatt åsikt. Ett stadgande i grundlagen måste taga över alla andra. När sålunda plenum plenorum varit före och denna lagändring, som jag antager, där blivit fastställd, måste densamma, såvitt jag förstår, ovillkorligen genast lända till efterföljd. Man kan varken komma fram med den invändning, som jag här berört, eller med den invändningen, att val av talmän dock skola ske vid riksdagens början, eller med något annat dylikt, ty när det blivit i grundlagen fastslaget, att kamrarna skola utse sina talmän, måste de, som nämnt, böja sig för denna bestämmelse.

Något annat yrkande har jag med denna min åsikt icke att göra än på bifall till det föreliggande förslaget.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Ekeberg: Herr talman! Herr Hederstierna har fäst uppmärksamheten på den olikheten mellan förslaget till stadga om val av talmän och vice talmän i riksdagens kamrar å ena sidan och förslaget till lag om kommandomål å andra sidan, att det i det förra saknas en övergångsbestämmelse, medan det däremot i det senare finnes en sådan. Det kunde kanske förefalla en och annan, som om detta skulle bero på ett förbiseende från min sida. Jag vill då nämna, att detta icke är händelsen. Förhållandet är nämligen det, att båda dessa författningar tidigare såsom bilagor åtföljt propositioner i de grundlagsfrågor, med vilka de sammanhänga, samt förevarit i konstitutionsutskottet och där lämnats utan anmärkning. Redan då fanns det en övergångsbestämmelse i förslaget till lag om kommandomål, men däremot ingen sådan i förslaget till stadga om val av talmän och vice talmän.

Jag fäste vid propositionens utarbetande min uppmärksamhet vid detta förhållande, men jag ansåg, att det å regeringens sida vore det riktigaste att icke vidtaga någon ändring härvidlag, då nämligen en sådan ändring kunde ha fattats som ett uttalande från Kungl. Maj:t om tiden, när talmansskifte borde ske, och något sådant uttalande borde av grannlagenhetsskäl icke göras. Hade konstitutionsutskottet velat tillfoga en övergångsbestämmelse jämväl i talmansstadgan, hade ju detta varit en lätt sak. För övrigt räknade man inom regeringen närmast med att grundlagsstadgandena om talmansval, på sätt som varit brukligt beträffande vissa andra organisatoriska bestämmelser beträffande riksdagen, skulle bringas i

Ang. val av
talmän och
vice talmän i
riksdagens
kammrar.
(Forts.)

tillämpning först vid riksdagens slut. Nu ser det emellertid ut, som om stämningen skulle vara för att de bringas i kraft redan nu.

Det är under sådana förhållanden, som den av herr Hederstierna berörda frågan uppstår. Antag t. ex., att plenum plenorum kommer att hållas, låt oss säga, om lördag. Den nya grundlagsbestämmelsen träder då genast i kraft, och om i samband därmed talmännen besluta sig för att frånträda sina befattningar blir frågan om stadgans ikraftträdande aktuell.

Det föreligger, om man så vill, en formell motsägelse mellan två olika lagbud. Å ena sidan har man § 33 mom. 3 riksdagsordningen i dess nya lydelse, som säger: »Där talman eller vice talman under riksdagen med döden avgår eller sin befattning frånträder, välje kammaren *omedelbart* ny talman eller vice talman.» Å andra sidan finnes lagen av år 1894 »angående tiden för allmänna författnings trädande i kraft», där det heter på följande sätt: »I svensk författningssamling införd lag eller annan allmän författning, i vilken icke blivit utsatt viss tid, varifrån den kommer att gälla, eller av vars lydelse icke framgår, att den genast efter utfärdandet länder till efter rättelse, skall träda i kraft fyra veckor efter den dag, då lagen eller författningen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit.»

Det spörsmålet uppstår alltså: skall grundlagen draga stadgan med sig, eller skall tvärtom stadgan draga grundlagen med sig, så att de nya grundlagsbestämmelserna om talmansval faktiskt icke kunna tillämpas förrän efter fyra veckor i brist på bestämmelser angående valsättet. För min del tvekar jag icke att biträda den mening, som herr Hederstierna härutinnan nyss uttalade: en stadga, som på detta sätt utgör ett appendix till en grundlagsbestämmelse, måste anses dela dennas öden, vad ikraftträdandet angår. Att detta bör bli händelsen och stadgan sålunda genast skall träda i kraft, framgår i detta fall visserligen icke av stadgans lydelse, men av innehållet i den grundlagsregel, till vilken stadgan anknyter sig.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Då denna fråga kommit upp, anser jag mig böra meddela, att vi inom utskottet haft densamma till prövning. Vi kommo emellertid till det resultat, att vi icke borde tillfoga någon bestämmelse rörande ikraftträdandet av stadgan. Såvitt jag förstod ställningen inom utskottet rätt, syntes åtminstone flertalet inom utskottet hysa samma uppfattning, som den förste ärade talaren och nu senast herr statsrådet.

Jag vill endast meddela detta. Det finns ju den möjligheten, försåvitt regeringen finner det lämpligt, att ha plenum plenorum rörande denna del av grundlagarna något senare, men det är en sak, som varken konstitutionsutskottet eller riksdagen har någon anledning att ta någon särskild befattning med.

Jag hemställer om bifall till det föreliggande utskotts förslaget.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Föredrogs vart för sig konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 § 12 punkten, 54 och 87 §§ samt övergångsstadgandet i lagen den 20 november 1920 om val till riksdagen; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommandomål.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Till avgörande förelåg nu konstitutionsutskottets memorial, nr 4, med uppgift å vilande förslag till ändringar i grundlagarna, punkterna 1—15 samt 17.

*Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.*

Efter föredragning till en början av *det under punkten 1) upptagna, från 1919 års lagtima riksdag vilande förslaget* angående ändrad lydelse av § 17 mom. 1 riksdagsordningen anförde:

Herr Lindman: Herr talman! Sedan jag hos herr talmanen gjort mig förvissad om, att han icke hade något att erinra emot att vid behandlingen av första punkten även få yttra några ord om det vilande grundlagsförslaget i dess helhet, så har jag begärt ordet.

Vi erinra oss alla, mina herrar, och särskilt de, som då voro medlemmar av andra kammaren, de förhållanden, som föranledde antagandet av det nu vilande grundlagsförslaget vid den lagtima riksdagen 1919. Vi erinra oss också, att antagandet av detta grundlagsförslag föregicks av antagandet av ändringar i kommunallagarna vid den urtima riksdagen hösten 1918. Jag behöver icke erinra om, jag kan säga, den motvilja och motvillighet, med vilka det parti, jag tillhör, då deltog i den överenskommelse, som hade träffats mellan partierna för att föra den frågan igenom. För den, som vill ha kännedom om förhållandena sådana de då lågo, vill jag åberopa det uttalande, som jag gjorde till urtima riksdagens protokoll den 17 november 1918, där jag tror mig ha klarlagt den ställning, som intogs av oss från högerns sida, som trots vår motvilja likväl röstade för förslaget. Den, som tar del av detta yttrande, skall också finna anledningarna och skälen till, att vi biträdde denna överenskommelse.

Jag skall sålunda, herr talman, icke gå in på att vidare yttra mig om dessa nu nämnda omständigheter. Men det har ifrån ett eller annat håll talats om högerpartiets ställning till det s. k. skattestrecket och jag vill då här inför kammaren framhålla, hurusom vid urtima riksdagen 1918 uti det särskilda utskott, som då i första hand handlade denna fråga, jag och tre andra ledamöter ifrån lantmanna- och borgarepartiet, alltså samtliga ledamöter i utskottet från det partiet, hade en reservation, uti vilken vi framlade partiets ställning till skattestrecket. Vi voro emot den bestämmelse, som var intagen i det

Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)

nu föreliggande förslaget. På samma sätt vid lagtima riksdagen 1919 avgavs reservation av ledamöter ifrån detta parti i det särskilda utskottet. Jag har alltså med detta velat säga, att vi genom dessa reservationer och förbehåll och genom det uttalande, jag för min del gjorde till protokollet vid urtima riksdagen, anse oss vara berättigade att för framtiden ha fullkomligt fria händer i detta fall. Detta hindrar icke, att vi beträffande den överenskommelse, som ingicks på hösten 1918, stå fast vid densamma. Det har aldrig varit tal om något annat, och därför, herr talman, har jag blott velat säga, att de ledamöter av det parti, jag tillhör, som då biträdde denna överenskommelse och röstade för densamma, komma att göra så även vid detta tillfälle.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Då vi vid urtima riksdagen 1918 förelades det då på kompromissvägen åstadkomna förslaget till rösträttsbestämmelser beträffande den kommunala rösträtten, så var det även intaget i det förslagets motivering en passus beträffande det framtida ordnandet av den politiska rösträtten.

Jag tillät mig redan då att uttala min mening om åtskilliga punkter eller avdelningar i fråga om förevarande förslag. Jag förklarade då, att den kvinnliga rösträtten hade i mig en bestämd anhängare. Jag hade visserligen önskat, att frågan därom upptagits förr och att rösträttsfrågan hade lösts, som man brukar säga, etappvis och att man i större eller mindre mån gått fram successivt. Då så icke var förhållandet, accepterade jag rösträttsfrågan även på sätt lösningen skedde.

Beträffande fattigvårdsstrecket uttalade jag, att jag fann det visserligen icke i allo i det nya förslaget, som jag skulle önskat, men jag ansåg det ändå vara bättre än det hittills gällande.

Däremot beträffande utskyldsstrecket tillade jag det en sådan betydelse, då jag ansåg, att plikten att göra sina skyldigheter mot samhället skulle balanseras mot rättigheten att deltaga i avgörandet av samhällets angelägenheter. Precis på samma ståndpunkt står jag i dag. Då yrkade jag avslag å förslaget, därför att jag ansåg den punkten vara det grundläggande för staten, att dess medborgare skulle göra sin plikt mot det att de erhöilo lika rättigheter.

Men situationen är nu en annan. Mina åsikter i de frågor, som jag då uttalade mig om, äro visserligen alltså desamma som år 1918. Den motion, som jag varit med om att framlägga, visar detta alldeles tydligt. Jag skall emellertid icke inlåta mig på att diskutera vad denna motion innehåller — det blir tids nog, då densamma kommer från konstitutionsutskottet. Men läget är nu det, att riksdagen har antagit det år 1918 framlagda förslaget till ändring i kommunallagarna, och sedan ha val såväl till landsting som till första kammaren skett, val som försiggått på det sätt, att de representanter, som utsetts till ledamöter av landsting och första kammaren, kommit in med stöd av både manliga och kvinnliga röster. Jag kan då icke under några omständigheter ansluta mig till den uppfattningen, att

det skulle vara möjligt att lägga en snävare röstbas för andra kam- *Ang. vilande*
 maren än för den första, — det anser jag helt och hållet uteslutet. *förslag till*
 Kommer så därtill, att jag uttalat mig för den kvinnliga rösträtten *grund-*
 på ett sätt, som tydligt visar, att jag framför allt önskar att bringa *lagsändringar.*
 den i hamn. Det förhåller sig följaktligen så, att frågan tack vare *(Forts.)*
 kompromissen och de »kompromissarier», som åvägabringade denna
 rösträttsreform, kommit i det läge, att det är alldeles omöjligt att nu
 yrka bifall till det man önskar och avslag på det man icke önskar,
 utan man står istället inför tvånget att taga det hela, så som det nu
 ligger. Jag beklagar mycket, att situationen är denna, men jag har
 endast att konstatera det.

Jag vill blott tillägga, att jag kommer, såsom vår motion visar,
 framdeles på allt sätt arbeta för den förändring med avseende på
 utskyldsstrecket, som i densamma åsyftas. Jag vill som sagt beklaga,
 att det har frånryckts mig och dem, som dela den uppfattning, jag
 hyser i dessa frågor, möjligheten att göra yrkanden idag, tack vare
 uppställningen av rösträttsförslaget. Det är tydligt, att hela äran
 av detta förslag tillkommer kompromissens män från år 1918, men
 att de också bära hela ansvaret, och *endast de*. Det är blott detta jag
 här i dag velat konstatera.

Herr Norman: Herr talman! Då medgivande lämnats att
 vid första punkten behandla samtliga de vilande grundlagsändringarna,
 och då jag särskilt beträffande ett par av dessa har en från det fö-
 religgande förslaget avvikande mening, ber jag att redan här få yttra
 några ord om dessa.

Jag har under frågornas förberedande behandling vid tidigare
 riksdagar vänt mig bland annat mot den ändring av § 16 riksdagsord-
 ningen, som tillerkänner dem, som icke betala sin skatt politisk röst-
 rätt, och jag har vid vissa tillfällen också begärt votering i detta
 avseende. Då jag icke finner förhållandena ändrade på något vis,
 står jag fortfarande kvar vid min förra ståndpunkt och har inga
 skäl att nu frångå densamma.

Det förhåller sig tyvärr så, att med denna särskilda fråga är
 sammanknippad en hel komplex av grundlagsändringar, och man kan
 därför icke nu yrka avslag endast på ifrågavarande punkt.

Då jag för min del ingalunda kan biträda det vilande grund-
 lagförslaget såtillvida, som man där vill ge skattesolkarna rösträtt,
 återstår mig intet annat än att, då jag måste vända mig mot detta
 förslag, yrka avslag och begära votering, när vi komma fram till
 punkt 7) i föreliggande memorial.

En annan punkt, mot vilken jag likaledes vid tidigare riksdagar
 riktat mig, är punkt 10), som innefattar förslag om arvodesförhöj-
 ning åt riksdagsmän. Jag har icke kunnat gå med på vad som här
 föreslås. Jag anser, att det ekonomiska läget i landet för närvarande
 är sådant, att den allra största sparsamhet måste iakttagas; riksdag-
 en är ju nödtvungen att avvisa en del mycket behjärtansvärda an-
 slag och göra nedsättning på en hel del punkter. Det synes mig då
 motbjudande att vara med på ett konfirmerande av beslutet om för-

Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)

höjning av våra egna arvoden. Jag vill visserligen villigt medgiva, att under den dyrtid, som rätt, de förutvarande arvodena varit för låga, men som det nu synes gestalta sig, gå vi mot tider av sjunkande priser. Det förefaller mig vara riksdagen värdigt att under sådana förhållanden föregå med gott exempel och gott föredöme ifråga om självuppföring genom att avsäga sig de ekonomiska fördelar, som det föreliggande förslaget beträffande § 12 riksdagsordningen innebär. Även beträffande denna punkt kommer jag, herr talman, att yrka avslag.

Herr L a r s s o n i Västerås: Herr talman! De nyss hållna anförandena ge mig icke någon anledning att riva upp någon större debatt rörande de grundlagsändringar, som nu föreligga till behandling. Kammaren står här inför avgörandet, huruvida vi nu skola komma fram till en demokratisk ordning här i landet, en ordning, som särskilt arbetarna och småfolket över huvud under årtionden arbetat för. Det gläder mig, att man å de håll, där man av helt naturliga skäl icke varit synnerligen tillfredsställd med dessa reformer, i dag likväl resignerar och — med undantag* av den siste ärade talaren — kommer att hålla fast vid den gjorda överenskommelsen.

Det förefaller mig, som om åtminstone det stora flertalet i denna kammare icke med suckan och vecklagan utan med tillfredsställelse och glädje i dag går att fatta sitt beslut, och jag är förvissad om, att detta beslut skall hälsas med glädje och tillfredsställelse även av den stora massan av vårt folk. Som jag sade, kommer jag för min del icke att gå in på någon vidare debatt rörande de reformförslag, som här föreligga, då de enligt min mening förut äro utdebatterade i denna kammare. Jag ber därför, herr talman, att för tillfället få inskränka mig till att yrka bifall till den föredragna punkten.

Vidare yttrades ej. Ifrågavarande förslag blev av kammaren antaget.

De under punkterna 2—6 upptagna, likaledes från 1919 års lagtima riksdag vilande förslagen, som härefter föredrogos vart för sig, antogs av kammaren.

Vid härfpå skedd föredragning av *det under punkten 7) upptagna, från nämnda riksdag vilande förslaget* angående ändrad lydelse av §§ 6, 7, 9, 16, 19, 21 och 24 riksdagsordningen och till övergångsstadgande däri begärdes ordet av

Herr B e n g t s s o n, i Kullen, som anförde: Herr talman, mina herrar! Förr har det alltid hetat i denna kammare, att rättigheter och skyldigheter skola följas åt, och jag anser för min del, att så bör vara fallet. Men tiden har verkligen ridit fort i våra dagar; nu har man kommit så långt, att det ser ut, som om det skulle finnas vissa klasser, som blott skulle ha skyldigheter men små rättigheter, andra klasser rättigheter men inga skyldigheter. Jag för min del kan icke gå med på ett förslag, som innebär, att den, som icke betalar någon

skatt, ändå skall ha lika mycket att säga som den mest betalningsvillige, den mest intelligente, den mest strävsamme och praktige individen i samhället. Jag anser, att detta skattestreck också är ett sorts ordentlighetsstreck. Det bör nämligen vara så, att var och en, som får en rättighet, skall leva i känslan av att ha fullgjort även sin skyldighet. Jag ber på den grund, herr talman, att få yrka avslag å förslaget uti här ifrågakvarande punkt.

*Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)*

Vidare yttrade:

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! De som voro med här i kammaren år 1918 känna alltför väl till den debatt, som då ägde rum i denna fråga. De känna också till, att vi socialdemokrater för vår del ingalunda voro fullt tillfredsställda med det förslag, som här föreligger. Även vi förbehöllo oss då, liksom herr Lindman och herr Olsson i Kullenbergstorp gjort i dag, fullt fria händer för framtiden. Det är uppenbart, att vi icke kunna låta oss nöja med sådana orimligheter som denna 27-årsgräns i fråga om val till landsting och i fråga om elektorater till första kammaren. Särskilt denna senare bestämmelse är ju av den beskaffenhet, att man, där man skall tillämpa densamma, nämligen i de större städer, som icke deltaga i landsting, snart nog skall komma underfund med, att det är önskvärt att härvidlag få till stånd en ändring till det bättre.

Här har man emellertid riktat sig mot att § 16 icke längre innehåller bestämmelser rörande skattestreck, och det är den saken, som man nu beklagar sig över. Herr Bengtsson i Kullen menade, att det skulle finnas skyldigheter, som svarade mot rättigheterna. Jag förstår icke riktigt hans resonemang i detta sammanhang, ty man får väl ändå icke gå därhän, att man säger, att en person skall berövas sina medborgerliga rättigheter, på den grund att han icke *kunnat* betala sin skatt.

Jag ber att få fästa herr Bengtssons i Kullen och även andras uppmärksamhet på, att det stora flertalet av dem, som restera för skatt och av vilka det kanske icke är möjligt att få ut skatten, helt visst utgöres av sådana, som av olika orsaker icke kunnat betala densamma. Det kan bland annat föreligga sjukdom, det kan föreligga arbetslöshet, och det kan också vara så, att det finnes en stor barnskara i familjen, som gör att familjefadern trots relativt god inkomst icke kan komma ut med skatten. Jag frågar: Är det då rimligt att utestänga alla dessa från deras medborgarrätt?

Nu invänder man, att det finnes en del, som kan, men inte vill betala skatten. Jag tror dock för min del, såsom jag nyss nämnde, att av de många, som icke betala sin skatt, är det ett relativt fåtal, som uraktlåter denna sin skyldighet bara därför att de icke vilja det. Men dessa sistnämnda kunna ju myndigheterna komma till rätta med på andra vägar än genom att beröva även en hel del andra oförvitliga medborgare deras rätt att deltaga i de allmänna valen.

Denna fråga om skattestreck har ju debatterats så oändligt många gånger, att det väl icke torde vara skäl att ännu en gång

Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)

ge sig in på en längre debatt rörande densamma. Emellertid kan det ju icke förnekas, att det finnes en del skattesolkare. Men dem får man som sagt söka komma till rätta med på andra vägar utan att beröva dem rösträtten och med dem en stor del oförvitliga medborgare, för vilka det skulle te sig som en upprörande orättvisa att bli berövade denna medborgerliga rätt.

Vore det så, att det funnes en möjlighet att skilja på dem, som kunna, men icke vilja betala, och dem, som vilja, men icke kunna det, då kunde man möjligen reflektera på saken. Erfarenheten har emellertid visat, att det möter oöverstigliga svårigheter att kunna skilja på dessa kategorier. Under sådana förhållanden tror jag därför, att kammaren icke har någon anledning att fästa sig något vidare vid de beskärnelser, som här framförts från olika håll. Jag betonar ännu en gång, att skattesolkarna får man söka komma till rätta med på andra vägar.

Jag har på detta område varit i tillfälle att göra vissa iakttagelser inom olika kommuner och valdistrikt, och jag har funnit, att dessa skattesolkare på de flesta håll i regel äro sådana personer, som icke bry sig om de allmänna angelägenheterna vare sig inom kommunen eller vid de politiska valen. Under sådana förhållanden blir det ännu orimligare att söka göra gällande, att dessa för den stora massan av folket på nyssberörda skäl förhatliga skattestreck böra bibehållas eller återinföras. Vi få icke glömma, att dessa streck skära bort från medinflytande på valen hundratusentals oförvitliga, jag betonar detta *oförvitliga* medborgare.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den föredragna punkten.

Herr Lithander: Herr talman! Med hänvisning till det yttrande, som jag hade den 17 december 1918 i den föreliggande frågan, ett yttrande, som jag icke skall trötta kammaren med att upprepa, ber jag, herr talman, att få yrka avslag å det förslag, varom i denna punkt är fråga.

Herr Edén: Herr talman! De inledande anförandena i denna behandling av memorialet angående de vilande grundlagsändringarna syntes ge vid handen, att här icke skulle bi anledning till någon mera ingående överläggning. Jag kan med största tillfredsställelse konstatera, att det besannat sig vad jag häromdagen ansåg mig ha anledning förvänta, nämligen att den huvuddel av högerpartiet, som biträdde den stora uppgörelsen 1918 och 1919, också skulle komma att stå fast vid densamma. Under sådana förhållanden hade jag ett ögonblick också tänkt mig, att det icke skulle påkallas något yttrande från min sida. Men de avslagsyrkanden, som kommit fram vid den nu föredragna delen av memorialet, föranleda mig att säga några få ord. Ty alldeles utan kommentarier böra icke dessa avslagsyrkanden få stå i kammarens protokoll.

Vad är det väl som i dessa avslagsyrkanden anföres såsom skäl? Jo, det anföres, att man icke har fått behålla ett skattestreck, om vars beskaffenhet emellertid ingen av de ärade talarna givit oss någon

klar föreställning. Jag förmodar nämligen, att herr Olsson i Kullenbergstorp, som redan i början av debatten yrkade avslag, icke vid detta tillfälle har frångått den uppfattning, som han uttalade 1918, nämligen att det bland dem, som genom det hitillsvarande skattestrecket berövas sin rösträtt, dock finnes en del del, som äro oförvitliga, som vilja men icke kunna betala, och som icke böra berövas sin rösträtt. Jag förmodar, att det likaledes står fast vad en annan representant för bondegrupperna här i kammaren, herr Nilsson i Vibberbo, vid samma tillfälle anförde, nämligen att de, som utan eget förvällande icke kunnat betala sin skatt, icke heller böra berövas sin rösträtt. Man skulle, jag tillåter mig säga det, ha haft rätt att vänta, att de, som intaga den ståndpunkten, att ett skattestreck ovillkorligen måste bibehållas, också då, i varje fall år 1919. när de i dag till definitivt antagande anmälda grundlagsförslagen först voro under debatt och då således tillfälle till ändringsyrkanden gavs, man skulle väntat, säger jag, att dessa herrar, som ovillkorligen hålla på ett skattestreck, men erkänna det gamla skattestreckets orättmätighet, skulle gjort ett försök att komma med ett bättre, ett tillfredsställande skattestreck. Jag tillåter mig här slå fast, att så har icke skett.

Och när detta icke skett, tror jag, att man utan att på något sätt draga förhastade slutsatser kan påstå, att detta beror på, att en sådan sak torde vara praktiskt omöjlig att åstadkomma. Det har gjorts ett försök, ett mycket ingående försök i den riktningen. Det har varit tillsatt en kommitté av sakkunnige, som arbetat i det syftet under rätt lång tid och med största omsikt. Kommitténs utlåtande föreligger, och det visar upp, att vilken väg man än söker följa för att verkställa denna utsöndring mellan skatteskol-karna och de oförvitliga skatteresterande, man ändå alltid kommer i svårigheter, som synas fullkomligt olösliga. Detta utlåtande visar också, att så gott som alla europeiska länder, — numera tror jag endast med undantag av Finland — funnit, att det icke går att upprätthålla ett sådant skattestreck för den medborgerliga politiska rösträtten och därför ha uppgivit den tanken. Det är dessa skäl, som gjorde, att den regering, som jag på min tid hade äran tillhöra, fann sig böra framlägga ett förslag, där man uppgav principen om skattestrecket. Jag behöver väl icke säga, att detta skedde efter mycket allvarlig prövning, icke minst för min personliga del, eftersom jag vid många tillfällen här i kammaren gjort mig till målsman för den uppfattningen att man, om det vore möjligt, borde bibehålla den rättvisa grundtanken i själva principen. När jag och den dåvarande regeringen släppte den tanken, var det därför, att man icke kunde bibehålla skattestrecket i dess gamla gestaltning — det stötte rättskänslan på ett upprörande sätt — och icke heller lyckats finna någon möjlighet att reformera det på sådant sätt, som ens i någon mån kunde anses tillfredsställande. Man måste då taga steget fullt ut och resonera så, att hellre än att genom skattestrecket utestänga en hel del oförvitliga medborgare för skatteskol-karnas skull, hellre finge man ge även åt skatteskol-karna rösträtt med de oförvitliga, då det nu var omöjligt att skilja på dessa kategorier

*Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)*

*Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)*

Så ligger frågan också nu. Inga deklamationer i den abstrakta stilen om skyldigheter och rättigheter, och inga sådana korta och på intet sätt genomtänkta fraser, som herr Bengtsson i Kullen presterat, skola kunna undanskymma, att det är det problemet som föreligger, och att de herrar, som här yrka avslag, icke ha vårdat sig om att ens taga upp problemet till undersökning.

I alla händelser mina herrar, vad innebär avslagsyrkandet? Det innebär, att dessa samma talare, som icke ha givit några bidrag till prövningen av denna fråga, som icke kunnat framvisa någon som helst utväg att komma till rätta med den hittills olösliga uppgiften att skilja mellan skatteskolare och oförvitliga skatteresterande, — att dessa herrar nu tillåta sig att yrka avslag på hela den stora författningsreformen på den grund, att de ovillkorligen vilja behålla ett skattestreck. Jag tror, att det kan vara skäl att framhålla även detta i denna debatt.

Herr Olsson i Kullenbergstorp anmärkte, att han ansåg sig ha blivit berövad all möjlighet att göra ett yrkande rörande skattestrecket ensamt, och han tycktes vilja ställa de av honom så kallade kompromissens män till ansvar därför. Herr Olsson är en allt för gammal och insiktsfull riksdagsman för att inte veta, att vilande grundlagsförslag alltid behandlas såsom ett helt, och att det sannerligen inte är de illistiga kompromissens män, som frånröykt honom den ifrågavarande möjligheten, utan den omständigheten, att grundlagen så stadgar, och med rätta så stadgar, samt att vid den första behandlingen av frågan inte något yrkande, som hade den ringaste möjlighet att samla ett flertal omkring sig, från herr Olssons och haus meningsfränders sida gjordes.

Nu när avslagsyrkandet ställes, skall det i alla händelser icke tillkännagivas inför landet, utan att på samma gång framhållas, att man här gör ett sådant avslagsyrkande, som skulle, om det kunde gå igenom, stjalpa hela den stora författningsreformen för detta skattestrecks skull, som vederbörande själva inte förmått att utforma efter sina egna principer. En sådan politik må naturligtvis vara vars och ens rättighet. Och jag måste ju säga, att den som yrkade avslag 1918 och 1919, han har sin rätt att yrka avslag även nu. Men nog torde det förlåtas, om man dock nödgas betrakta detta såsom en egendomlig demonstration. Ty det vågar jag säga, att om någon av de nu här framträdande avslagsyrkarna hade någon tanke på, att hans yrkande skulle vinna bifall, så tror jag, att han skulle göra samma reflektion, som den bekanta historien berättar om den gamle lektorn, vilken fann sig »bönhörd över hövan». Ingen av er, mina herrar, tror jag vill taga på sitt ansvar, att verkligen denna författningsreform, som hela det svenska folket nu har levt sig in i och som, i vad den rör den kommunala författningen, redan har verkat ett par år, — ingen av er vill i själva verket taga på sitt ansvar, att den nu icke skulle bli genomförd.

Till sist ett ord med anledning därav, att såväl den förste talar-
ren som även målsmannen för konstitutionsutskottet eller närmast för

de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet förklarar sig ha »fria händer» för framtiden i fråga om sin eventuella hållning till dessa snart konfirmerade grundlagsbeslut. Ja, mina herrar, fria händer torde vi alla ha i framtiden. Det doldes inte från den dåvarande regeringen, att även dess uppfattning var, att författningskompromissen, sådan den i sina grunddrag gjordes upp 1918 och sedan i detaljerna utfördes 1919, också från vår synpunkt sett icke i alla delar var tillfredsställande. Jag skall inte peka på vilka dessa delar voro. Jag gav på den tiden några antydningar därom. Fria händer ha vi alla i den meningen, att var och en naturligen bör ha både rättighet och även plikt att, om han finner det nödvändigt, söka utforma detta författningsverk i dess enskildheter, till dess förbättring och till avskaffande av de ojämnheter, som kunna vidlåda det samma. Detta ha även vi på liberalt håll fullt klart för oss. Men jag tror ändock, att det kan vara skäl att inte låta dessa deklARATIONER om de fria händerna för framtiden efterlämna det intrycket, att bläcket knappt skall hinna torka på den kungliga sanktionen, innan här kommer att uppstå en ny författningsstrid. Jag tror inte, att detta är meningen från särskilt den förste talarens sida. Men det kan uppfattas på det sättet från andra håll. Och gent emot en sådan uttolkning ber jag för min del att få uttala den förhoppningen, att om man också inte nekar sig att, när så finnes behöfligt, söka komplettera, bygga på och förbättra den nu inom kort beslutade författningsreformen, man dock måtte finna det vara med en klok politik förenligt att ge den åtminstone någon tid att verka, att ge oss alla tid att efter denna stora uppgörelse en smula hämta andan och ägna oss åt det myckna, som i övrigt tränger sig på oss, med ett ord, att inte låta den författningsstrid, som har utkämpats, omedelbart åtföljas av en ny författningsstrid.

*Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)*

För min del är jag övertygad, att om också brister utan tvivel finnas i detta verk, så var det dock en nödvändighet för landet, att det kom till, och det skall i sina stora drag bli till landets nytta, så visst som intet land i dessa tider kan bygga sin politik och sitt statsarbete på en annan grund än den bredaste och därmed också den fastaste, som finnes: alla medborgares, mäns och kvinnors, lika rättigheter och lika ansvar i de gemensamma angelägenheterna.

Jag yrkar bifall till det vilande förslaget.

Herr L i t h a n d e r: Herr talman! Jag ber att för min del få inlägga en protest gent emot det sätt, på vilket den liberale partiledaren nyss här i kammaren tillät sig att betygsätta med honom olikänkandes anföranden. Han betecknade dem såsom korta och icke genomtänkta satser. För min del tror jag, att även korta satser, även om de icke äro så formfulländade som den siste ärade talarens, kunna vara lika väl genomtänkta och lika ärligt menade. Säkert är i varje fall, att det som dessa talare gävo uttryck åt, tänkes och kännes i detta ögonblick av många ute i landet. Det uttrycker medborgares känslor och tankar i högre grad, än vad den siste talaren ville

Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)

erkänna. Han sade för sin del, att hela svenska folket hade tänkt sig in i denna sak. Gent emot detta vill jag säga, att det finns mycket stort antal medborgare, som inte vilja sätta likhetstecken i avseende på rättigheter mellan sådana, som plikttroget fullgöra sin skattskyldighet till staten, och sådana, som regelbundet undandraga sig densamma.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Häruti instämde herr *Andersson* i Knäppinge.

Herr *Lindman*: Herr talman! Jag hade verkligen inte tänkt, att vi skulle behöva upptaga en debatt om själva detta förslag. Och jag skulle icke heller ha begärt ordet, om jag inte funnit mig absolut nödsakad därtill på grund av det uttalande, som herr Edén här hade. Han började nämligen sitt anförande med att gå in på hela frågan om skatteplikt eller icke, huruvida den bör vara eller icke bör vara, huruvida den kan vara eller icke kan vara. Vi veta ju alla från den tidpunkt, då han såsom chef för regeringen framlade detta förslag, att där icke förekom något sådant. Och vi minnas mycket väl, vi som deltog i det arbetet i riksdagen, det sakkunnigebetänkande, som var avgivet och varpå regeringsförslaget grundade sig. Men herr Edén må nu uttala hur mycket som helst, att det är hans uppfattning, att man inte framlagt något annat förslag från den andra sidan, så vill jag dock säga, att det var mycket klart uttalat från vår sida, att vi förmenade, att rösträtten skulle vara förenad med betalning av skatt. Det fanns också uttalat i vår reservation. Det hette nämligen där: »Vår uppfattning, som med största enhällighet delas av våra meningsfränder i landet, har varit att fullgjord skattebetalning bör krävas för utövande av rösträtt. Endast den verkliga och tillfälliga oförmågan att betala skatt borde föranleda befrielse från denna självklara plikt. Ett effektivt indrivningssystem borde sålunda ha varit den enda förutsättningen för ett frångående av fordran på skattebetalningsplikt, men sådana föreskrifter för indrivning av skatterna finnas icke och ersättas efter vår mening endast ofullständigt av regeringens förslag om införsel i lön. Utskottets förslag borde därför efter vårt förmenande ha innehållit vida starkare bestämmelser än vad nu är fallet beträffande fordran på skattebetalningsplikt för rösträtts utövande. Denna mening vidhålla vi alljämt.» Resultatet blev att visserligen inte regeringens förslag godkändes, utan det tvärt om underkändes, men att vi heller icke fingo vår mening fram, utan att överenskommelsen, som hade karaktären av en kompromiss, innehöll kravet på fullgjord betalning av skatt under ett år av tre. Detta var beträffande det förslag, som förelåg på hösten 1918. Nu vill jag alltså om detta säga, att jag bestrider herr Edéns uppfattning, att det inte låter sig göra. Jag godkänner den icke.

Beträffande mitt uttalande om att vi i denna del ha fria händer svarar herr Edén och säger, att vi kunna ha fria händer allesam-

mans. Men, herr Edén, jag vill i det avseendet säga, att vi ha beträffande skattestrecket friare händer än någon annan som deltog i uppgörelsen. Ty det var ett förbehåll från vår sida, när uppgörelsen träffades, att vi skulle kunna reservera oss och ha fria händer beträffande skattestrecket. Den rätten har jag hävdad här i dag, och på det att det icke må på något sätt kunna trädas för nära, att den är en företrädesrätt för oss framför andra, som deltog i uppgörelsen, samt för att intet missförstånd må kunna råda, har jag ansett mig nödgad att upprepa det.

*Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)*

På vad man kallar partimotionsväg har icke något krav rests på ändring i fråga om skattestrecket nu. Jag har vid remissdebatten angående en motion för några dagar sedan uttalat som min mening, att nu får väl erfarenheten verka och man får se, hur det ter sig. Det är icke tal om någon rubbning från partiets sida vid den votering, som eventuellt kan förestå om denna punkt, utan det är endast fråga om vår frihet för framtiden.

Och till sist, herr talman, den deklaration, som jag gjorde å mitt partis vägnar, innefattade exempelvis inte dem, som då icke deltog i riksdagen, utan den innefattade endast, att de, som då röstade för förslaget, göra det även denna gång. Jag anser det icke vara berättigat att uttala sig på något sätt hänfullt om dessa deklamationer. Efter min mening är den, som inte var riksdagsman på den tiden, obunden och kan göra sina yrkanden, om han vill. Detta betönades kanske inte tillräckligt starkt. Men nu har det framkallats här ett sådant betonande och ansetts vara önskvärt från herr Edéns sida, att detta kommer fram, och jag vidhåller det på de medlemmars av mitt parti vägnar, som först nu äro ledamöter av kammaren.

Herr Norman: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning därav, att herr Edén ville rikta en förebräelse för att man ej 1919 hade gjort några försök för behållande av skattestrecket. Jag vill då erinra om, att jag vid 1918 års urtima riksdag uppträdde upprepade gånger mot detta skattestrecks slopande och att jag även då begärde votering. Det framgår av protokollet för den 17 december 1918. Denna votering lämnade till resultat 122 ja och 37 nej. Lagtima riksdagen 1919 hade samma sammansättning som den urtima riksdagen 1918. Det var givetvis alldeles meningslöst att 1919 komma åter med en sak, i vilken ett så bestämt uttalande hade gjorts så kort förut som veckorna mellan frågans behandling vid lagtima riksdagen 1919 och behandlingen vid urtima riksdagen 1918.

Beträffande grundlagsändringar föreskriver ju grundlagen, att dessa skola förekomma vid tvenne lagtima riksdagar, mellan vilka nyval till riksdagens andra kammare ägt rum. Grundlagens mening härmed måste väl vara, att dessa grundlagsförslag skola erhålla en noggrann och sorgfällig prövning och att tillfälle till rättelse vid den senare riksdagen skall kunna ges. Denna riksdag pågår efter det nyval ägt rum. Dessa nyval hava givit vid handen en viss strömkantring, en åsiktsförskjutning bland valmännen, som nog i betydande grad grundar sig på besluten i författningsfrågan. Den politik,

Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)

herrarna på vänsterhåll förde, har blivit underkänd — det torde man inte kunna komma ifrån — av vida grupper av vårt folk. Nu är läget annorlunda än 1918 och 1919. Nu stå vi med en till betydande del förändrad andra kammare och behandla ånyo de vilande grundlagsförslagen.

På grund av den ståndpunkt, jag tidigare intagit i denna fråga, anser jag mig fullständigt obunden i fråga om den överenskommelse, som då träffades. Jag har tidigare förklarat, att jag är fullkomligt obunden, och anser mig nu ha full rätt att upprepa mitt yrkande från 1918; och som jag förut nämnde, kan jag ej hjälpa, att med den sak, som jag ej kan vara med på, äro förknippade saker, som jag skulle vilja vara med på. Det är ej mitt fel, att då jag går emot detta slopande av skattestrecket de övriga delarna av författningsreformen också måste följa med i avslagsyrkandet.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Edén: Herr talman! Herr Lindmans replik förefaller mig så till vida tämligen överflödigt som jag i mitt anförande nyss mycket tydligt framhöll, att jag icke på något sätt vände mig mot hans förklaring vare sig i det ena eller andra avseendet. Jag har sålunda icke alls vänt mig mot hans uttalande, att han har fria händer rörande skattestrecket. Det är tvärtom av mig konstaterat, att så är förhållandet. Men jag förstår uppriktigt sagt icke, varför detta skulle framkalla en deklaration från herr Lindmans sida, genom vilken han likasom sträckte sin hand över de ledamöter av högerpartiet, som nu yrka avslag. Även om dem har jag tillåtit mig säga, att det är självklart att de äro i sin fulla rätt; herr Lindman behöver icke alls protegera dem, de reda sig bra ändå i fråga om att hävda denna rätt. Men herr Lindman kan ej heller undandölja, att saken står så, som jag har framhållit, att när man använder sig av denna rätt att yrka avslag, man också har någon skyldighet att tänka på huru situationen skulle vara, därest ett avslag verkligen skulle utgå ur voteringen, samt att man i sådant fall likaledes har en skyldighet att för sin del göra klart, huruvida man gjort någonting för att söka utforma den princip, som man nu använder såsom anledning till avslagsyrkandet. Det är i detta avseende som jag med hänvisning till protokollien från 1918 och 1919 alltjämt vidhåller, att det brister på de herrars sida, som yrka avslag.

Herr Lindman erinrade om lydelsen av högerreservationen 1918. Det är ingen, som glömt denna lydelse, men det är ett faktum, att just de synpunkter, som reservanterna då uttalade, endast voro uttryckta i allmänna ordalag, och att ingen gjorde något försök att omsätta dem i en lagtext, som kunde visa, hur de skulle kunna utföras. Det är detta som är den stora svårigheten, och den ha herrarna icke övervunnit. När herr Lindman nu säger, att han 1919 inte ansåg sig kunna göra något som helst, därför att saken var avgjord 1918, så svarar jag: det förelåg naturligtvis ej något hinder för honom att angiva, huru ett reformerat skattestreck för den politiska rösträt-

ten skulle ta sig ut, därest han ville göra det, men då gjordes icke ens något försök i den riktningen.

Herr talman! Vad här är sagt torde vara tillräckligt för att visa, att det ej finns någon anledning att antyda, att avslagsyrkarna hava på något vis blivit kränkta i sin rätt till fri talan i riksförsamlingen. Men det skall ingen kunna påstå, att man ej gent emot ett sådant avslagsyrkande har rätt och skyldighet att fästa uppmärksamheten på, hur svagt grundat det i själva verket är, och — jag vågar vidhålla mitt tidigare uttryck — hur illa genomtänkt också själva stådpunkten i grunden är.

Vilken som har de mest fria händerna för framtiden, det skall jag inte alls inlåta mig på någon tävlan om. Herr Lindman förklarade för sin del, att högern har »friare händer». Ja, mig förefaller det, som om åtskilliga av de händer, som nu förklaras vara mera fria, just äro avsedda att bliva — friarehänder i sommar.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Då den ärade talaren på Upplandsbänken i sitt första anförande riktade sig mot mig, kan jag icke annat än känna tacksamhet för denna uppmärksamhet. Men då han liksom i fjol vid remissdebatten fordrade, att en, som icke alls kan instämna i ett regeringsförslag, är skyldig framlägga ett motförslag lika grundligt utarbetat som regeringens, om han över huvud taget skall äga så att säga moralisk rättighet att kritisera regeringsförslaget, så vill jag bestämt betona, att det skulle logiskt sett leda till att vi riksdagsmän icke skulle våga kritisera ett regeringsförslag och ännu mindre yrka avslag på något sådant. Ty vi äro ju icke i tillfälle att ställa upp så stora kommittéer o. d. för att kunna så grundligt genomarbeta våra meningar, som en regering har möjlighet till.

Nu fäste jag mig också därvid, att den ärade talaren hade mycket noga märkt en del av vad jag yttrade vid rösträttsdebatten under urtima riksdagen 1918, men jag beklagar verkligen, att ej den ärade talaren läste fortsättningen av mitt yttrande. Hade han det gjort, så hade det, den ärade talaren ansåg, att jag då uttalat, icke precis fått den totalton, som just den ärade talaren anslog. Den del som citerades är mycket riktig, men det är att märka, att jag tillade sedan något, som den ärade talaren nu förbigick utan vidare. Det kan vara tids nog att komma med den saken, då ett annat konstitutionsutskottsutlåtande föreligger. Jag skall icke inlåta mig därpå nu, men en sak vill jag konstatera. Jag tror, att det är verkligen lika bärande synpunkter, som komma från vårt håll, även om för dem icke gjorts jättearbeten, som kunna jämföras med dem, regeringen presterat för sin olika uppfattning 1918. Då man nu kommer med den förklaringen till en del av innehållet i 1918 års rösträttsförslag, att det var nödvändigt — såsom vi ofta hört och såsom orden också i dag fölla — så vill jag säga, att detta är väl en lika subjektiv och abstrakt sats som den, vilken den ärade talaren förebrår oss att komma med. Ty jag vill säga, att det har visst inte presterats något bevis på det hållet för att det verkligen var nödvändigt.

Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)

Herr Björkman i Norrköping: För den, som ej förut deltagit i något beslut om dessa frågor, men i avseende å viktiga delar av de vilande grundlagsförslagen har stora betänkligheter, är det givetvis mycket svårt att fatta ståndpunkt. För mig har emellertid det varit avgörande, att det synes mig hava förelegat en uppställning, som nu icke kan frångås. Vid sådant förhållande och då vid föregående års valstrid ett antagande av grundlagsförslagen ansågs som ett fullbordat faktum, kan jag ej rösta mot dessa förslag.

Jag har endast velat med detta deklarerera min ståndpunkt.

Herr Andersson i Ovanmyra: Herr talman, mina herrar! Den vitala punkten i detta utlåtande är frågan om utskyllsstreckets vara eller icke vara. Hur man än resonerar i denna sak, hur man än söker förringa betydelsen av ett ordentlighetsvillkor såsom grund för rösträttsförvärv, kan man ej komma undan det omutliga krav, som djupast rör sig inne i folksjälens, att *rättigheter böra kompenseras av motsvarande skyldigheter*. Det borde väl, synes det mig, få anses såsom den allra självklaraste sak, att medbestämmanderätt i kommunala och statliga angelägenheter oundgängligen *måste föregås av ett fullgörande av plikten, skyldigheten* mot det samhälle, över vars öden man lämnas rätt att bestämma. Det är ett gammalt, gott ordstäv, som lyder: Plikten först — nöjet eller förmånen sedan. Nu har man hastat så långt på utvecklingens väg, att uppfattningen blivit sådan, att det gamla ordet förändrats till raka motsatsen; nu lyder det: Nöjena eller förmånerna först — plikterna sedan.

Tiden är vänd upp och ned i många avseenden, och jag vill ej förutsätta, att även detta är ett utslag av de märkvärdiga förhållanden, vari vi nu leva. Men när man nu likväl sådant gör, kan man icke annat än fråga sig, vad som innerst utgör orsaken till denna omsvängning av gamla sunda rättsbegrepp. Och man finner svaret i professor Edéns yttrande under den sista remissbehandlingen av denna fråga, då han bl. a. utlät sig som följer: »På grund av förhållandena eller rättare förhållandenas makt var det nödvändigt att taga detta steg.» »Förhållandenas makt.» Jag vill icke närmare inlåta mig på en definition av detta uttryck. Men det är som om man bakom det hela skulle skymta en knuten näve från en samhällsgrupp, som har synnerligen lätt för — åtminstone dess ledare — att vid alla möjliga och omöjliga tillfällen komma med hotet i bakfickan. Nåväl, vare nu härmed huru som helst. Jag fortsätter endast med professor Edéns logik i detta fall. »När steget», sade han, »nu en gång är taget, bör det icke tagas tillbaka.» Det är på enklare vardagsspråk uttryckt: när man en gång har satt fötterna dit man icke vill, så bör man likvisst stå där. Eller, när man av »förhållandenas makt» blivit skuffad på sidan om rättskänslans väg, då har man ingen annan råd än att fortsätta på den nya stråten. Herr professor! Jag får bekänna, att jag är en olärd man. Huruvida ett dylikt resonemang står i överensstämmelse med Uppsalafilosofiens grundsatser, kan jag således icke yttra mig om, men det vill jag säga, att med det rena

och sunda bondförståndets principer stämmer det icke. Ty *det* resonerar som så: när man av »förhållandenas makt» blivit skuffad från en plattform, som vilar på rättens grundvalar, då bör man väl ändå kunna vara karl att taga steget tillbaka igen.

Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)

Jag skulle kanske icke påminna om, att det liberala partiet för icke så värst länge sedan hade denna programpunkt på en synnerligen framskjuten plats. Nu kommer man till försvar för den nya ståndpunkten med åtskilliga fraser, utmynnande i att fullgjord skatteplikt och medborgarrätt icke alls höra ihop. Och så pekar man på det nya s. k. införselinstitutet som en garanti för eventuella försumligheter i det avseendet. Ja mina herrar, på tal om detta instituts effektivitet har nog erfarenheten visat, att det lämnar mycket övrigt att önska. Vad hindrar exempelvis många dessa människor med sina skyldigheter mot samhället mindre nogräknade — jag säger *många* dessa människor, ty jag protesterar bestämt mot en ärad talares uppfattning i det avseendet, när han ville påstå, att de endast utgjorde ett ringa fåtal — vad hindrar dessa, exempelvis med icke fast anställning, att, för fyllandet av kravet på vad de anse är förenligt med en människovärdig tillvaro, konsumera så pass mycket av sitt penningförvärv, att myndigheterna komplett ingenting ha att taga? Exemplet härpå äro legio. Men inför detta faktum måste man ovillkorligen fråga sig, om man icke beträtt en orätt väg.

Så kommer man även med det påståendet, att det är orätt att förvägra dem, som vilja men likvisst på grund av olika omständigheter icke kunna betala sin skatt, deras medborgarrättigheter. Nåväl, jag är den förste att erkänna, att dylika personer, som av ofövällade omständigheter, sjukdom eller dylikt, icke kunna betala sin skatt, icke därför böra berövas sina fulla medborgarrättigheter. Och jag skulle ingenting högre önska än att denna sak kunde ordnas. Trots alla påståenden i motsatt riktning anser jag, att det icke skulle höra till omöjligheternas område att realisera det och utarbeta i görligaste mån effektiva former för undanröjande av olägenheterna härvidlag.

Men vad jag icke kan förstå eller gå med på, det är, att det i svensk lag skall stipuleras, att rättighet skall gå före plikt. Det är låt mig säga det, ett *kreditsystem*, som innebär de största vådor för en sund och trygg utveckling. Det är, gudi klagat, visserligen ett nytt utslag av den i demokratiens täckmantel insvepta nonchalans och värdslöshet, varmed man handskas med statens livsmöjligheter. Men jag rådes icke att inför denna församling deklarerera min uppfattning, att de medborgerliga rättigheterna böra betingas av motsvarande skyldigheter, baserade på den individuella bärigheten och förmågan. Och jag gör detta så mycket hellre som jag vet, att de synpunkter och uppfattningar, jag här framhållit, röra sig på djupet icke minst bland den stora massan av plogens och spadens folk.

Herr Bengtsson i Kullen: Herr talman! Herr Larsson i Västerås framhöll flera orsaker som hinder för att icke individen skulle kunna betala sin skatt. Bl. a. framhöll han arbetslöshet. Ja, det vill jag säga, att är det verkligen så att det är arbetslöshet,

Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)

så är det ju ett hinder, som man måste räkna med. Men jag ber dock få erinra om, vad som hände i Uddevalla för icke så länge sedan. Där voro de arbetslösa erbjudna arbete mot en betalning av 1 kr. och 1,10 kr. i timmen. Men ändå strejkade de arbetslösa. Anser verkligen herr Larsson i Västerås, att även i ett sådant fall som detta det är rätt, att de skola få rösta?

Herr Edén sade, att för den händelse vi, som här ha vågat yrka avslag på ifrågavarande punkt, hade den uppfattningen, att vårt avslagsyrkande skulle gå igenom, så skulle vi icke våga framställa ett dylikt yrkande. Jag vill då säga herr Edén, att för den händelse detta yrkande skulle gå igenom, skulle vi alla vara hjärtligt glada, och jag vågar påstå icke blott vi utan även stora delar av vårt lands befolkning. Och jag vågar också påstå, att stora delar av det parti, som herr Edén är chef för, också skulle vara glada. Men det går ju an, att herr Edén går på den inslagna vägen. Jag hoppas då, att herr Edén med tiden skall bli en general utan trupper.

Herr Starbäck: Herr talman! Jag skall be att få instämna med herr Björkman i Norrköping. Jag skulle kunna nöja mig med det, då jag anser det vara jämförelsevis olämpligt att här förlänga en debatt, redan den andra i ordningen kan man säga, i fråga om utskyldsstrecket. Och jag förmodar, att den debatten kommer att repeteras ännu en gång, då i den frågan väckta motioner komma att efter konstitutionsutskottets behandling ligga på kammarens bord. Ehuruväl jag anser, att åtskilliga reflektioner vore berättigade på grundval av den debatt, som här förts, så skall jag därför uppskjuta det väsentliga av dem, tills den tiden blir.

Jag tillåter mig emellertid förklara, att jag anser icke det förhållandet, att jag här i dag nedlägger min röst för föreliggande grundlagsändring, nödvändigt innebära, att jag binder min röst för nästkommande tillfälle, utan skulle det således kunna hända att jag redan denna riksdag ändrar min uppfattning med avseende på utskyldsstrecket. Det är av tvenne skäl, som jag här vill i korthet anföra.

Dels är jag så långt ifrån att dela herr Viktor Larssons entusiastiska tro, att det svenska folket med glädje och tillfredsställelse skall mottaga grundlagsfästandet av detta, att jag är böjd att tro motsatsen eller åtminstone att svenska folket står ganska tveksamt inför denna fråga. Det är väl i alla fall på det sättet, mina herrar, att man kan fråga sig på grund av valens utgång i somras: när upphörde förtroendet för den sittande regeringen, eller de sittande regeringarna har man kanske rättighet att säga? Någon gång måste ju detta ha skett. Någon orsak måste det finnas till, att omröstningen gick i annan riktning, än måhända både liberaler och socialdemokrater trodde. Och det är icke alls uteslutet, att vid närmare eftertanke svenska folket fann en anledning att rösta på annat sätt, än man väntat sig, just i det föreliggande grundlagsförslaget

om utskyldsstrecket. I själva verket ha åtminstone stora delar av folket icke gått till val på den frågan, såsom den kom att föreligga, ty i det liberala programmet 1917 låg frågan så, att man skulle om-lägga utskyldsstrecket, så att de, som icke skolkade, utan som på grund av andra omständigheter icke kunde avlämna sin röst, skulle få tillfälle att göra det. Men faktum har ju blivit, att det även har utvidgats till de verkliga skolkarna. Detta är således för mig ett skäl till att vilja deklarerera min obundenhet efter dagens omröstning.

Så är det, mina herrar, en sak till, som jag här tillåter mig giva uttryck åt i största korthet. Det blir ju egentligen ett enda streck, som, såvitt jag kan förstå, kommer att kvarstå, och det är konkursstrecket. Jag vet icke — kanhända jag misstager mig — men jag skulle knappast tro, att det föreligger någon egentlig utredning vare sig, hur detta streck i allmänhet verkat eller huru det kan komma att verka. Jag har hört mig för hos ett par erfarna jurister, som sagt, att för dem är det okänt, att någon försatts i konkurs på grund av försummelse att inbetala skatterna. Men man kan ju icke veta, huru det kan komma att gå. Och då skulle jag för min del hålla före, att det blir en alldeles särskild klass av medborgare, som kunna drabbas av detta konkursstreck. Det blir den klass, man brukar sammanfatta under namnet medelklassen. Det blir löntagarnas stora grupp, det blir tjänstemännen, och det blir säkerligen också en hel del av arbetarklassen, nämligen de burgnare ordentliga arbetarna. som skrapat ihop en slant som de ha på banken. Om det blir svåra tider och man icke kan klara sin skatt, eller om man för att klara den sätter sig i skuld på något sätt, så kan lätt konkursen hota, och man står såsom en omyndig medborgare, under det att alla de, som icke ha några tillgångar, icke bli försatta i detta tillstånd.

Sedan är det slutligen en tredje sak. Den talar för mig i motsatt riktning. Den talar enligt min mening för att man skall mycket noga begrunda, huruvida tidpunkten verkligen är inne att omedelbart efter detta grundlagsfästande, som vi gå till i dag, söka återigen driva fram en grundlagsändring. Ty, mina herrar, vi skola icke glömma, att vi ha en mycket stor vittomfattande fråga, som håller på att komma fram på det grundlagstiftande området. Det är frågan om referendum. Kommittén har ju givit tillkänna, att den redan är färdig med åtminstone en del av sitt betänkande, och jag förmodar vi snart få den andra delen. Vilket inflytande ett antagande av referendum kan ha på de konstitutionella frågor, som vi i dag sysselsätta oss med, är icke gott att säga. Men jag tror man bör tänka sig för, innan man nu går till strids för en grundlagsändring tillbaka igen, samtidigt som vi ett tu tre ha näven full av andra grundlagsändringar, det ena sammanhängande med det andra och över huvud taget innebärande förändringar, som behöva taga hela vår uppmärksamhet i anspråk.

Således, herr talman, för mig står frågan om utskyldsstrecket visserligen så, att hade jag varit medlem av 1919 års riksdag, hade jag sannolikt röstat emot det. Men som saken nu ligger, är jag

*Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)*

Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)

ytterligt betänksam, ehuruval jag deklarerar, att jag anser mig ha rätt att behålla min handlingsfrihet.

Emellertid tillåter jag mig att yrka bifall till den föredragna punkten.

Herr M å n s s o n i Hagaström: Det kan kanske synas märkvärdigt, att jag tager till orda i grundlagsfrågor, som jag annars aldrig av princip yttrar mig i, då jag anser, att man i regel icke bör yttra sig i andra frågor än dem man varit med om att behandla i vederbörande utskott. Men jag kan verkligen inte hålla mig, när jag hör de egenrättfärdiga deklamationer, som man här står och vråker ur sig om plikt och rätt. Ja, mina herrar, nog ha de, som hittills varit utestängda från rösträtt, fått veta, att de ha plikter och skyldigheter, men deras rättigheter har det varit mycket litet bevänt med. Rättigheterna, skall jag säga min ärade sidokamrat, ha alltid »rikets prydnader» förbehållit sig, som de alltsedan Per Brahes tid och för resten långt tidigare ansett och kallat sig själva, dessa som lyckats knycka från andra vad de haft och lyckats samla från andra av deras arbetes frukter och själva sno sig från arbete och åt sig själva uppdragit att bara mana på. Det är mycket lätt, skall jag säga er, att åka på lasset och smacka med tungan och klatscha med piskan. Men det är stor skillnad på att åka och att draga. De, som i Sveriges näringsliv varit dragdjuren hitintills, ha nu sedan några år begärt en liten smula mer av vad de frambringa; det är *de*, som haft skyldigheter, men ytterst få rättigheter. Och jag tycker, att hur skamlös man än är, så mycket hut i kroppen borde man ha — jag ber icke om ursäkt för det ordet — att man icke i tider som dessa utslungar sådana ord, som här ha utslungats.

Till förebyggande av varje missförstånd vill jag uttala, att jag icke alls kan vara med om att tolerera, att det tillåtes människor att sno sig undan från att betala sina skatter till samhället. Jag har därför flera gånger i kammaren och sist under remissdebatten påpekat, att man bör ha så effektivt system med indrivning av skatterna, att någon möjlighet att komma från dem icke finnes. Och jag har pekat på Tyskland i det fallet. Jag har icke hunnit gå igenom de nyaste tyska skattelagarna, men människor, som känna mer till de tyska förhållandena, ha sagt mig, att till skatterna upp bäras 10 % av lönen i förskott vid avlöningens utbetalande till varje löntagare — från den siste arbetaren till ministern och presidenten, vem det vara må. Med ett sådant system behöver man icke fara land och rike runt och åbåka sig och skrika, att här är ett parti och en klass, som vill ha rättigheter men inga skyldigheter. Vi må erinra oss, att när människor ha knappa inkomster och kanske stor familj att försörja och skatten ligger efter, då kan det vara svårt för dem, när icke skattemasen är framme för att taga av dem skatten, att lägga av de 10 procenten för att ha till hands, när skatten skall ut. Därför är det *statens* sak att sörja för att skatterna bli betalda. Och det har icke med rösträtten att göra.

Min ärade sidokamrat sade om dessa de fattigaste, att de konsu-

Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)

mera så mycket, att de ha platt ingenting kvar att taga, sedan när det gäller att betala till samhället. Ja, det är gunås och visst så, att de måste konsumera rätt mycket av vad de förtjäna och ibland t. o. m. mer än vad de förtjäna, om de få tillfälle att taga varor på kredit. Men hur går det till? Ja, det torde min ärade sidokamrat och hans parti veta lika väl som jag. Hans parti består av besuttna män, som i allmänhet ha sina gårdar skuldfria, och de ledande männen sitta där och ha säkerligen betydande förmögenheter, som äro nedlagda i jord och industriföretag. Men då skämmas icke dessa, som sedan årtionden, ja sedan en mansålder krävt och erhållit understöd av dessa de fattiga, som måste konsumera allt vad de ha, att här kräva tull på vete, tull på råg, tull på korn, tull på hästar, tull på kött, tull på socker, tull på Gud vet allt. Dessa, som stå här och skrika om skyldigheter och rättigheter och att rättigheterna böra vara kompensation för skyldigheterna, skämmas icke för att begära fattigunderstöd och taga emot fattigunderstöd, detta — sedan 30, 40 år — från de mest fattiga, som nu skulle utestängas från rösträtt, emedan man stulit deras arbetes frukter. Jag säger än en gång: vet hut, vet sjudubbelt hut! — Talaren avbröts här av herr *talmannen*, som yttrade: Jag får anmöda talaren att icke använda sig av kränkande uttryck mot kammarkamraterna. — Herr Månsson i Hagaström fortsatte: Det är inga kränkande uttryck mot människor, som icke ha något förstånd.

Och nu återigen: vad se vi vid denna riksdag? Det har kommit en liten smula vind i seglen för dessa herrar, som under kriget skördat 100-tals miljoner, som de sugit ur de fattigaste hemmen, där de genom sin tullpolitik före kriget och sin dyrtidspolitik under kriget sått undernäring, hunger, lungsot och död — ur tiotusenden arbetare- och tjänstemannahem. Men nu ha de haft vind i seglen under de sista valen, och nu komma de och vilja förvandla riksdagen till en tjuvinrättning, som skall åt de besuttna ytterligare stjåla brödbitarna ur de fattigas fickor. Det är riktigt, att rättigheter i ett sunt samhälle böra köpas med den individuella förmåga att stödja samhället, som dess medlemmar ha. Men *det* bör icke sägas av folk, som anse att rättigheter skola endast de ha, som ha mod till att utsuga och bestjäla samhället.

Det talas nu så mycket om, att vid valen, som ägt rum, har en annan vind blåst än förut. Ja, den, som talar vid arbetare eller hör diskussioner bland dem, han skall finna, att en annan vind blåser. Men det är icke den vind, som går med bondeförbundet och dem, som vilja förvandla riksdagen till en tjuvanstalt, som tager från de fattiga och ger till de rika. Nej, de säga i stället: det där sällskapet på Helgeands- holmen, det strunta vi allt i, det är sådant folk där, att dit vilja vi visst inte sända några av våra män. Vi deltaga icke mer i valen till den församlingen. Vi vilja icke ha någon andel i eller skuld till de gärningar, som bedrivs där. *Den* vinden är det som blåser. *Den* tonen är det. *De* människorna bli talrikare och talrikare. Och den dagen ligger oroväckande och sorgligt nära, då de helt enkelt strunta i alla våra beslut och gå sina egna vägar över våra huvuden och förbi oss. Sådana vindar blåser det i Sveriges land. Och vems är skulden? Jo.

Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)

deras, som icke kunna hålla sig lugna i denna dag, nu när vi hade fått en liten smula samhällslugn till stånd, nu när ljusare utsikter öppnats för att de människor, som ha skilda gärningar i samhällets tjänst, kunde något sänna taga varandra i handen och säga: vi skola hjälpa varandra; varför gråla; varför bråka; jag på åkern, du på fabriken, han på kontoret, på banken, i ämbetsverket o. s. v., ute på havet, alla skola vi hjälpas åt för att bygga vårt samhälle så stort, starkt och tryggt som möjligt. När nu äntligen genom händelsernas tryck där ute, vi ha här hemma — och sannerligen icke genom arbetar-massornas bröstgänges tillvägagående, nej tvärtom genom deras eftergifter och tålmod under krisåren — kommit till en sådan period av lugn och inbördes hjälp, att vi trodde, att nu något så när fred och försoning skulle råda samhällsklasserna emellan i det stora hela och att vi skulle kunna hjälpas åt i gemensam strävan, då komma dessa herrar och lägga nytt bränsle på klasshatets bål, så att lågorna stå i högan sky. Jag må säga, mina herrar, att det är en snygg och eder anda fullt värdig uppgift ni tagit eder före i riksdagen. När nu äntligen samhället börjar se ut, som om det skulle bli beboeligt, så kommer ni åter och river ned, vad som under de gångna nödåren och krisåren skapats här hemma i förståelse och genom samarbete de skilda samhälls-grupperna emellan.

Herr vice talmannen H a m i l t o n: Herr talman! När man med tystnad iakttagit denna debatt, har man svårt att fatta densamma som annat än en ren tom demonstration. Ty man kan svårigen förstå, att bakom de avslagsyrkanden, som här framställts av åtskilliga talare, ligger något allvar. Det är väl icke deras allvarliga mening att vilja stjälpas de grundlagsändringar, som nu äro föredragna. Det är visserligen sant, som en representant på dalabanken nyss yttrade, att det liberala partiet under många år ställde sig emot skattestreckets borttagande. Men då det visade sig, att man icke kunde få till stånd en lagstiftning, som åstadkom rättvisa och som icke även drabbade de oskyldiga, icke allenast de skyldiga, som man ville komma åt, så bytte liberala partiet om sin ståndpunkt därvidlag. Men de grundlagsändringsförslag, som här föreligga till behandling, röra sig icke endast om skattestrecket utan om viktigare lagändringar och främst bland dem kvinnorösträtten. Då nu herr Bengtsson i Kullen framhåller, att i det liberala parti, för vilket herr Edén är ordförande, många önskade, att grundlagsfrågorna, som vi nu behandla, skulle falla, så måste jag avgiva en protest häremot. Bakom herr Edén står det liberala partiet, och vi anse framför allt, att det vore kränkande för rättskänslan, om man nu skulle stjälpas den bestämmelsen, att även kvinnorna skola få deltaga i valen till andra kammaren nästa gång vi gå till val. Vi icke allenast anse, att det är deras rätt, utan vi tro också, att de inlägg, som de kunna göra i det politiska livet, skola vara till gagn för vårt fosterland.

Jag ber, herr talman, att sedan jag inlagt denna protest mot de uttalanden, som kommo från herr Bengtsson i Kullen, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr A n d e r s s o n i Storegården: Herr talman, mina herrar! De vilande grundlagsändringsförslag, som väl om en stund komma att av riksdagen konfirmeras, ha ju en ganska betydande räckvidd, då de komma att efter delvis andra principer omgestalta det representationsskick, som vi senast haft. Man har velat bygga den nya röst-rätten på personlighetsprincipen, och därvid har man, vågar jag säga, gått till överdrift. Man har sagt, att det endast är *personen*, som man skall räkna med och som har betydelse i detta fall, men man har dock icke vågat eller kunnat taga steget fullt ut, nämligen därhän att alla personer skola hava samma medinflytande i samhället. Jag tror icke heller, att man, om man vill hålla sig inom det förnuftigas område, kan komma därhän, att alla personer i samhället skola hava samma inflytande vid samhällsangelägenheternas avgörande.

*Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)*

Det fanns tidigare en annan princip, då det gällde rättigheterna i samhället, och den principen byggde på de olika samhällsintressenas rätt. Man ansåg icke, att om en samhällsklass var talrikare än andra, denna därför skulle få det avgörande inflytandet, eller att den ensam skulle kunna bestämma över samhällets angelägenheter. I den s. k. ståndsrepresentationen kunde samhällsintressena i ungefär lika mån göra sig gällande, och efter detta fingo vi en riksdag fördelad på två kamrar, där olika samhällslager i ungefär lika grad kunde göra sig gällande. Det fanns icke möjlighet för en enda samhällsklass att ensam dirigera riksdagens beslut.

Genom den författningsändring, som nu går igenom, synes man ha kommit därhän, att det blir möjligt för en enda samhällsklass att i det allra närmaste få majoritet åtminstone i andra kammaren. Om man tager med dem, som tidigare fallit för strecken, och utgår från den förutsättningen, att kvinnorna och 23-åringarna, som nu komma med, komma att fördela sig på de särskilda yrkesgrupperna ungefär lika som de, vilka förut varit upptagna i röstlängd, skall man finna, att de i röstlängd upptagna arbetarna genom borttagande av strecken komma att utgöra 481,944, militärt manskap 14,222, sjö-män 15,625, jordbrukares hemmavarande söner samt drängar i jordbruk o. d. 110,522 och övriga jordbruksarbetare 70,786, summa 693,099 personer eller således ungefär 48 % av sammanlagda antalet i röstlängd upptagna personer vid 1917 års val. Nu kan man säga, att till kategorien arbetare bör man icke rätteligen räkna jordbrukarnas hemmavarande söner. Jag skall också medgiva, att så icke bör ske, men då dessa icke äro uppförda i statistiken i särskild kolumn, kan man icke säkert räkna ut, hur stort antal dessa utgöra. Jag utgår emellertid från den förutsättningen, att de utgöra i runt tal 43,000 personer, och således skulle procenttalet komma att sänkas till 45. Efter denna uträkning komma alltså industri-, jordbruksarbetare och därmed jämförliga att ensamma utgöra 45 % av den nya valmanskåren.

Det talas om att just dessa grupper av samhällsmedborgare icke tidigare haft ett tillräckligt inflytande i de allmänna angelägenheternas avgörande. Det kan då nämnas, att förut utgjorde samma

Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)

grupperns procentsiffra av antalet röstberättigade ungefär 40 %, jordbrukarnas hemmavarande söner dock däri medräknade, och tager man bort dem, skulle procenttalet utgöra ungefär 37. Således sker nu en förskjutning till arbetarnas förmån på icke mindre än 8 %. När man har den proportionella valmetoden, som gynnar de talrikare grupperna och de starkare partierna, och man därtill tager med i räkningen, att denna grundlagsändring icke är avsedd att gälla endast för en kortare tid utan helt säkert är avsedd att gälla under en lång tid framåt, och då man tänker på den utveckling, som sedan länge pågått i vårt land, nämligen att industriarbetarnas antal ökas undan för undan, finner man, att om det redan nu kommit så långt, att arbetarna utgöra nära hälften av de röstberättigade, kan den tid vara nära, då de utgöra över hälften av de röstberättigade, och därmed skola de hava möjlighet att i denna kammare insätta en majoritet. Vi veta vad majoritet betyder. Minoriteten har ingenting att säga till om, den har icke möjlighet att kunna göra sig gällande. Vi måste tänka på att under kommande tider andra viktiga samhällsintressen, såsom t. ex. jordbrukarnas, fastighetsägarnas, de lärda och bildade samhällsklassernas intressen komma att var för sig representeras av en mycket liten minoritet. En sund princip då det gäller rösträtt är väl ändå, att de olika samhällsintressena i tillbörlig grad få göra sig gällande. Det är då icke riktigt, att arbetarna tillsammans skola hava dubbelt så stor representation eller dubbelt så mycket att säga till om i de allmänna angelägenheterna som sammanlagda antalet jordbrukare, arrendatorer och godsägare. Det är väl ändå icke riktigt, att arbetarna skola ha lika mycket att säga till om i allmänna angelägenheter som sammanlagda antalet av övriga yrkesgrupper i detta land.

Man har sagt, att vad som nu genomföres bygger på rättens princip. Jag vågar säga, att så icke är fallet. Det kan icke innebära rättvisa, att de samhällsintressen, som representeras av minoriteten, icke skola kunna få samma tillbörliga inflytande i samhällsangelägenheterna som majoriteten. Det är att hålla på den uppfattning, som man tidigare haft på det internationella området och som man nu där försöker avskriva. Där har man sagt, att den som har makten i sina händer, den som kan sätta upp det största antalet bajonetter, han har rätten på sin sida, därför att han har makt bakom sig. Nu säger man här, att de samhällsintressen, som kunna sätta upp tillräckligt många röstande bakom sig, de ha rätten på sin sida, just därför att de ha makt att genomdriva sina krav. Jag kan icke tro, att ett sådant förhållande kan vara riktigt, då det gäller rösträtt, utan jag tror, att det låg mycken visdom och mycket av rättvisa i de förhållanden, som voro rådande tidigare, nämligen att olika samhällsintressen hade möjlighet att i lika grad göra sig gällande.

Men då frågar man: vilka skola vi avskilja? Ja, man kan fråga de personer, som säga sig hylla personlighetsprincipen: vad är en personlighet? Somliga anse, att varje människa är en person, och det är den väl. Å andra sidan kan man också säga, att den människa är

*Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)*

en personlighet, som förmår sköta sig själv och sköta sina egna angelägenheter. Om man reflekterar över detta förhållande, måste man väl medgiva, att det är lika rättvist, att en fjortonårig springpojke, som försörjer sig själv, skall ha rösträtt, som att en person, som uppnått en viss ålder men icke kan sköta sig själv, skall ha sådan rätt. Det torde vara riktigt, att just de, som icke betalt sina skatter, äro sådana personer, som icke kunnat sköta sig själva och sin egen ekonomi. Det kan icke innebära en så oerhörd orättvisa emot dessa, om de bliva berövade sin rösträtt, isynnerhet som de i huvudsak tillhöra de grupper, som redan tidigare haft möjlighet att göra sina intressen gällande i de allmänna angelägenheterna. Av dem som falla för strecken, äro nämligen flertalet arbetare; bland de 320,064 personer, som falla för strecken, äro t. ex. omkring 200,000 arbetare, och arbetarklassen har ju redan förut en fyllig representation. Arbetarna och med dem likställda ha redan förut möjlighet att sätta in 40 % av andra kammarens ledamöter och möjlighet att sätta in ungefär samma antal i första kammaren. Det finnes således intet verkligt skäl för att påstå, att dessa icke ha en fullt tillfredsställande representation i riksdagen. Man bör kalla allt vid sitt rätta namn. Det som det här gäller är icke en strävan efter rättfärdighet utan en strävan efter odelad makt.

Det är mycket att beklaga, att bakom framdrivandet av denna författningsändring har hela tiden stått hotet, varigenom riksdagens fria provningsrätt begränsats. Det har framkommit vissa antydningar om att i händelse riksdagen icke ginge med på förändringarna, så skulle det bliva oroligheter här i landet. Det är också att gå tillbaka till de förhållanden, som man nu söker få bort på det internationella området, där man sedan länge från de mindre staternas sida försökt få införd en rättsordning, som giver mesta möjliga rätt åt alla, utan att det skall vara behöfligt att tillgripa hot eller våldshandlingar. Men vad gör man i vårt land och inom de olika länderna? Där tillämpar man icke konsekvent samma princip, utan där vill man driva den satsen: får man genom statsmakternas beslut genomfört, vad man önskar, då tar man det, men får man det icke genomfört, då tar man det ändå; då sätter man samhället i gungning. Det är ingen skillnad på denna taktik och den som tillämpades på det internationella området. När de olika länderna icke genom förhandlingar och genom den organisation på det internationella området, som redan fanns, finge igenom, vad de ville, så satte man hela världen i gungning genom krig. Att tillämpa samma förfarande inom länderna är icke att gå framåt utan att gå tillbaka, och det är att beklaga, att även under senaste dagarna hotet om att sätta samhället i gungning framkommit. Det finns enligt min mening principiellt ingen skillnad, om man talar om den pansrade näven, eller man säger, att man skall taga itu med »hårdhandskarna».

Det är att beklaga, att saken ligger så till, att frågan om skatteskol-karnas rösträtt sammanblandets med frågan om kvinnornas rösträtt. Mot kvinnornas rösträtt kunna icke framföras samma anmärkingar som mot skatteskol-karnas rösträtt, även om man är av den

Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)

övertygelsen, att det ändå är litet väl mycket att på en enda gång släpa fram hela massan av kvinnor, uppgående till c:a 1 1/2 miljon. Det skulle väl ändå varit försiktigare, om man genomfört denna rösträtt successivt.

För min del vill jag icke vara med om ett avslagsyrkande på kvinnornas rösträtt, därför att den har starka skäl för sig, men med hänsyn till att det föreliggande förslaget i sig innebär en bestämmelse om skattestreckets och jämväl övriga strecks slopande, kan jag för min del icke vara med om detta beslut, som kammaren här kommer att fatta, utan jag ber, herr talman, att få yrka avslag.

Herr Andersson i Ovanmyra: Herr talman! Jag hade ej tänkt uppträda i denna sak, ty det kan ju synas tämligen onödigt att ingå i svaromål på de beskyllningar som min ärade sidokamrat framkommit med, men så mycket vill jag ändå i detta sammanhang säga, att jag först och främst vill till kammaren hemställa, vem av oss båda som skrek och vräkte ur sig.

För det andra vill jag uttala en bestämd protest mot hans värdesättning av de grupper i samhället, till vilka jag har äran att räkna mig. Han gav det betyg åt oss, att vi hörde enbart till dem som sitta på våra egendomar, åka på lassen och knycka från andra, äro hutlösa och skamlösa i högsta grad o. s. v. Jag tänker nog, att dessa uttalanden grunda sig på en stor okunnighet om de verkliga förhållanden i vilka vi leva, åtminstone däruppe i mina hemtrakter, och skulle herr Månsson komma dit upp och träffa mig, nog skulle jag bjuda honom att åka på lasset och själv gå, det är då alldeles säkert.

För övrigt skall jag beträffande det där talet om att vi äro lättjefulla varelser, som endast leva på andra, be att få säga, att vi tillämpa ännu icke åttatimmarsarbetsdagen någon av oss däruppe, utan vi få börja, såväl man som kvinna, vår arbetsdag redan klockan 5 på morgnarna och icke sluta förrän klockan 10 à 11 på kvällen nästan dagligen, åtminstone under hela den långa sommartiden. Är det rättvist, att komma med dylika hårda beskyllningar, som herr Månsson här nyss behagat framställa, mot denna träget arbetande klass i samhället? Jag må verkligen fråga det.

Det vore nog åtskilligt mer att tillägga i detta avseende, men jag skall nöja mig med detta och överlämna åt herrarna själva att bedöma, var den bästa vederhäftigheten i detta fall är tillfinnandes.

Herr Nilsson i Vibberbo: Herr talman! Jag skall icke alls förlänga debatten och hade icke heller tänkt att uppträda, emedan jag finner denna debatt fullständigt överflödig. Men jag har funnit anledning att med hänsyn till vissa yttranden från vissa håll säga några ord, och detta därför, att jag icke vill, att en ohemul sammanblandning mellan oss och högerpartiet skall äga rum. Jag vill genast säga, att vi icke komma att gå med på avslagsyrkandet, men att vi förbehålla oss fullkomligt fria händer för framtiden, och därtill äro vi fullt berättigade, såsom framgår av tidigare anföranden jag haft här i kammaren.

Herr L ö v g r e n i Nyborg: Herr talman, mina herrar! Det förefaller mig, som om den debatt som upprivits på denna punkt är ganska malplacerad. Helt säkert bli vi i tillfälle att diskutera en hel mängd av de samhälleliga spörsmål som berörts, här, vid en annan tidpunkt.

*Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)*

När jag begärde ordet, var det endast därför, att jag ville konstatera, att de medvetna försök, som göras här i kammaren, att gräva upp ett brett dike mellan arbetare och bönder, är det mest samhälls-farliga, som över huvud taget kan göras i en tid som den vi nu leva i. Hur är det i själva verket med detta skattestreck, som vi här tala om? Min vän Fabian Månsson har talat om dess verkningar i det förflutna. Man framställer oss arbetare såsom skattesolkare i gemen. Jag vill säga, att det är fullkomligt oriktigt. Så fort arbetarna fått inflytande på den kommunala styrelsen, så fort de ha kommit med och fått skötseln av en kommuns ekonomi om hand, hava de visat lika mycken omtanke om skatternas indrivande som trots någonsin bondeklassen. I den kommun där jag bor ha vi rätt mycket industriarbetare. Hur har man gjort där? Jo, vid de stora verken hava upprättats skattebetalningsbyråer, som dra in fem eller tio procent av inkomsterna, varmed så skatten betalas. Där är det icke arbetare som häfta för utskylder utan småbönder och lägenhets-ägare, som icke tillhöra någon organisation och icke kunna få skatten betald på det sättet. Den utkräves ju senare av indrivarna men då äro de redan förda på restlängd. Det är fullkomligt oriktigt att framställa oss såsom några notoriska skattesolkare. Sveriges arbetare hava säkert dragit ett så tungt lass, att de äro berättigade till att få medborgerliga rättigheter.

Jag skall icke alls vidare ingå på denna fråga, enär vi helt säkert få tillfälle att senare diskutera den, utan jag ber blott att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr M å n s s o n i Hagström: Herr talman! Jag vill lämna den förklaringen, att jag naturligtvis — det vet alla, som haft med mig att göra här i riksdagen under de tolv riksdagar jag varit med — med mitt anförande icke på något sätt åsyftat min ärade sidokamrat personligen, utan jag har angripit det parti han företräder och den råa klassanda, som kommit in i riksdagen i och med bondeförbundets inträde. Det kan icke förnekas, att här är en annan ton i kammaren nu än förut. Vi ha varit hemfallna åt den illusionen, att klasskampens och klasshatets tid nu skulle vara förbi och att vi skulle kunna arbeta som människor i lugn och ro med varandra. Jag vet väl, att ett parti, som träder fram i riksdagen för första gången, skall hålla ett himla liv, så att alla se, att nu kommer det att bli något av. Ja, jag känner till det där. Varenda gång vi få ett nytt parti i riksdagen, så komma dessa demagogfasoner fram och man lever rövare, i avsikt att fånga röster vid valen. Det får väl vara måtta även med klasskampen och klasshetsen. Men det har icke varit någon måtta därmed sista tiden, sedan detta parti

Ang. vilande
förslag till
grund-
lagsändringar.
(Forts.)

kommit in i riksdagen. Jag hoppas, att det må bliva bättre för framtiden.

Herr Nilsson i Vibberbo: Herr talman! Mot detta herr Månssons i Hagaström oförskämda anförande nedlägger jag min bestämda protest.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på antagande av det förevarande förslaget, dels ock på förkastande av detsamma; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Som votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren antager det i konstitutionsutskottets förevarande memorial nr 4 under punkten 7) upptagna förslag till ändringar i riksdagsordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit berörda förslag.

Omröstningen utvisade 151 ja mot 44 nej; och hade alltså förslaget av kammaren antagits.

De under punkterna 8) och 9) upptagna, från 1920 års riksdag vilande förslagen blevo av kammaren antagna.

Härefter föredrogs *det under punkten 10) upptagna från sist-nämnda riksdag jämväl* vilande förslaget angående ändrad lydelse av § 12 riksdagsordningen. Därvid yttrade:

Herr Norman: I enlighet med mitt tidigare gjorda meddelande vid principdebatten vid punkt 1 av föreliggande grundlagsändringar, anhåller jag, herr talman, att få yrka avslag på den föreliggande punkten.

Herr Larsson i Västerås: Ja, herr talman, utan att gå närmare in på denna grannliga fråga ber jag att få yrka bifall till den föreliggande punkten.

Herr Lithander: Herr talman! Jag ber att få under åberopande av tidigare anförande i riksdagen i denna fråga även för min del yrka avslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner först på antagande av förevarande förslag samt vidare på förkastande av detsamma, blev förslaget av kammaren antaget.

Slutligen föredrogos vart efter annat *de under punkterna 11)*— *Ang. vilande*
 15) och 17) *upptagna, likaledes från 1920 års riksdag vilande för-*
slagen; och antog kammaren ifrågasvarande förslag. *förslag till*
grund-
lagsändringar.

(Forts.)

§ 7.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Holmner*, nr 231, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upplåtelse med äganderätt av skogstorp och odlingslägenheter i de sex nordligaste länen; och

herr *Danielsson*, nr 232, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa ändringar i förordningen om automobiltrafik.

Dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 8.

Till bordläggning anmälde bankoutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gillande av den riksbanken meddelade frihet från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 239 § i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse; och

nr 5, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen för Sveriges riksbank jämte en i ämnet väckt motion.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Johansson</i> i Bro	under 8 dagar fr. o. m. den 27 jan.,
» <i>Norling</i>	» 8 » » » 27 »
» <i>Höglund</i>	» 5 » » » 27 »
» <i>Ödström</i>	» 5 » » » 27 »
» <i>Olsson</i> i Ramsta	» 6 » » » 27 »
» <i>Olsson</i> i Mora	» 3 » » » 27 »
» <i>Andersson</i> i Rasjön	» 9 » » » 28 »
» <i>Flognfält</i>	» 8 » » » 29 »
» <i>Persson</i> i Björsbyholm	» 8 » » » 29 »
» <i>Wallerius</i>	» 7 » » » 28 »
» <i>Nilsson</i> i Bonarp	» 6 » » » 31 »
» <i>Månsson</i> i Backa	» 8 » » » 27 »
» <i>Poppius</i>	» 6 » » » 31 »

herr		under 8 dagar fr. o. m. den 27 jan.,		
»	<i>Jonsson</i> i Mörkhult	» 8 »	»	» 27 »
»	<i>Pettersson</i> i Köping	» 5 »	»	» 27 »
»	<i>Kajser</i>	» 4 »	»	» 27 »
»	<i>Johanson</i> i Gäre	» 8 »	»	» 29 »
»	<i>Ljungberg</i>	» 4 »	»	» 27 »
»	<i>Hellberg</i>	» 8 »	»	» 27 »
»	<i>Björklund</i>	» 5 »	»	» 27 »
»	<i>Borggren</i>	» 6 »	»	» 27 »
»	<i>Carlström</i> i Helgagård	» 8 »	»	» 28 »
»	<i>Ericson</i> i Obergå	» 8 »	»	» 28 »
»	<i>Hedvall</i>	» 6 »	»	» 27 »
»	<i>Strindlund</i>	» 10 »	»	» 28 »
»	<i>Persson</i> i Fritorp	» 9 »	»	» 27 »
»	<i>Danielsson</i>	» 5 »	»	» 1 febr.,
»	<i>Jensen</i>	» 6 »	»	» 27 jan.,
»	<i>Sjöström</i>	» 8 »	»	» 28 »
»	<i>Johansson</i> i Sollefteå	» 8 »	»	» 28 »
»	<i>Pettersson</i> i Södertälje	» den 27 jan.,		
»	<i>Sjögren</i>	» 7 dagar fr. o. m. den 27 jan.,		
»	<i>Eriksson</i> i Grängesberg	» 3 »	»	» 28 »
»	<i>Hallén</i>	» 8 »	»	» 28 » och
»	<i>Schill</i>	» 8 »	»	» 27 » .

Kammarrens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,47 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Torsdagen den 27 januari.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 21 innevarande januari förda protokollen.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsmannen Carl Johansson Hörninge är till följd av halsfluss (angina tonsillar) oförmögen att infinna sig i riksdagen denna vecka.

Stockholm den 20 januari 1921.

Martin Asplund.

leg. läkare.

§ 3.

Herr statsrådet *Ericsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 42, angående höjning av tullen å kaffe;

nr 43, med förslag till förordning om skatt å kaffe; och

nr 41, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i stadgan den 13 juni 1913 om proportionellt valsätt vid vissa val inom lands-ting och stadsfullmäktige m. m.

Dessa propositioner bordlades på begäran.

§ 4.

Vid föredragning härpå av de på kammarens bord liggande motionerna nr 231 av herr *Holmner* och nr 232 av herr *Danielsson* remitterades den förra motionen till kammarens fjärde tillfälliga utskott och den senare till kammarens tredje tillfälliga utskott.

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 8.

§ 5.

Härefter föredrogos vart efter annat bankoutsrottets utlåtanden: nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gillande av den riksbanken meddelade frihet från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 239 § i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse; och

nr 5, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen för Sveriges riksbank jämte en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Herr *Olsson* i Blädinge avlämnade en av honom *m. fl.* under-tecknad motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om en fortgående permanent utredning angående jordbrukets produktionskostnader.

Denna motion, som erhöi ordningsnumret 233, blev på begäran bordlagd.

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från konstitutionsutskottet:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 18, med förslag till lag om kommandomål;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 17, med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 § 12 punkten, 54 och 87 §§ samt övergångsstadgandet i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen;

nr 15—30, angående av riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 16, med förslag till stadga om val av talmän och vice talmän i riksdagens kamrar; samt

från bankoutsrottet:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 239 § i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes bankoutsrottets memorial, nr 2, med

överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutsrottet avlämnade berättelse.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Johansson</i> i Edsbyn	under 4 dagar fr. o. m. den	28 jan.,
» <i>Persson</i> i Trången	» 10 » » »	28 »
» <i>Bäcklund</i>	» 5 » » »	28 »
» <i>Jansson</i> i Talby	» 8 » » »	30 »
» <i>Svedberg</i>	» 5 » » »	28 »
» <i>Godin</i>	» 9 » » »	1 febr.,
» <i>Olsson</i> i Blädinge	» 10 » » »	30 jan.,
» <i>Clemedtson</i>	» 6 » » »	28 »
» <i>Eriksson</i> i Stockholm	» den 29 jan. och	
» <i>Hage</i>	» 10 dagar fr. o. m. den	31 jan.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,16 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Lördagen den 29 januari.

Kl. 11,30 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 24 innevarande januari.

§ 2.

Herr statsrådet *Ekeberg* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen med tillkännagivande, bland annat, att, sedan Kungl. Maj:t den 7 innevarande januari förordnat ledamoten av andra kammaren för Stockholms stads första valkrets herr *August Herman Lindqvist* till talman och ledamoten av nämnda kammare för Kristianstads läns sydöstra valkrets herr *Raoul Gustaf Hamilton* till vice talman i samma kammare vid 1921 års lagtima riksdag, Kungl. Maj:t, med bifall till därom av kammarens förutnämnda talman och vice talman gjord framställning, den 28 i denna månad entledigat dem från berörda befattningar från det att de av riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag antagna grundlagsbestämmelserna om val av talmän och vice talmän i riksdagens kamrar trätt i kraft.

Sedan ifrågavarande skrivelse blivit uppläst, beslöt kammaren att vid plenum nästkommande måndag kl. 3 e. m., under förutsättning att nyssberörda grundlagsbestämmelser då trätt i kraft, företaga val av talman samt av förste och andre vice talman.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren ankomna skrivelse:

Till riksdagens andra kammare.

Med anledning därav, att de nya grundlagsbestämmelserna angående en riksdagens utrikesnämnd efter plenum plenorum denna dag komma att träda i kraft, få vi härmed anhålla om befrielse från uppdraget såsom särskilda deputerade enligt regeringsformens 54 § i dess hittillsvarande lydelse.

Stockholm den 29 jan. 1921.

Hj. Branting.
Viktor Larsson.

Arvid Lindman.
P. Olsson.

Nils Edén.
E. O. Magnusson.

Kammaren biföll förevarande ansökning samt beslöt, att under rättelse härom skulle genom utdrag av protokollet meddelas riksdagens kanslideputerade med anmodan till dem att låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till skrivelse till Konungen med anmälan om vad sålunda förekommit.

Härefter beslöt kammaren att vid det i nästföregående paragraf omnämnda plenum under däri angivna förutsättning jämväl företa val av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden.

§ 4.

Föredrogs var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 42, angående höjning av tullen å kaffe; och

nr 43, med förslag till förordning om skatt å kaffe; samt

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 41, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i stadgan den 13 juni 1913 om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m.

§ 5.

Herr *Olssons* i Blädinge *m. fl.* på kammarens bord liggande motion nr 233, som nu föredrogs, remitterades till kammarens fjärde tillfälliga utskott.

§ 6.

Vidare föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets memorial, nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

§ 7.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Osberg*, nr 234, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående samhällets befriande från zigenare och andra tattare;

herr *Godén m. fl.*, nr 235, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående överflyttande på Sala stads samtliga skattskyldiga av den bergsmän och gruvjordsägare i staden påvilande väghållningsskyldighet;

herr *Edberg*, nr 236, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående understödjande av vattenledningsanläggningar å landsbygden; och

herr *Johanson* i Hallagården *m. fl.*, nr 237, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statens övertagande av jordbruket å visst antal kronoegendomar.

Dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 8.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gillande av den riksbanken meddelade frihet från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och

nr 34, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen för Sveriges riksbank jämte en i ämnet väckt motion.

§ 9.

Till bordläggning anmälades:

Riksdagens revisorers berättelse om den år 1920 av dem verkställda granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1919;

statsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anvisande å 1921 års tilläggsstat under fjärde huvudtiteln av anslag till försök med s. k. tekniska hjälpmedel;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anvisande å 1921 års tilläggsstat under fjärde huvudtiteln av anslag till anskaffning av s. k. tekniska hjälpmedel m. m.;

nr 13, i anledning av gjorda framställningar rörande provisoriskt avlöningstillägg åt viss personal i Boden; och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anvisande å 1921 års tilläggsstat under fjärde huvudtiteln av anslag till förstärkning av ordinarie förslagsanslaget till mathållning;

lagutskottets memorial, nr 1, i anledning av remiss från första kammaren av en av herr Lundberg väckt motion; samt

jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 1, i anledning av remiss från andra kammaren av väckt motion angående inköp av remonter utav 1920 och 1921 års klasser;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark; och

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans fordran på grund av lån ur odlingslånefonden för torrläggning av vattensjuka ägor inom Nordanåker m. fl. fastigheter i Västernorrlands län.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>P. S. Hedlund</i>	i Östersund	under 6 dagar	fr. o. m. den	31 jan.,
»	<i>V. V. Hedlund</i>	»	» 6	»	» 31 »
»	<i>Hansson</i>	i Sölvesborg	» 10	»	» 31 »
»	<i>Osberg</i>	»	» 4	»	» 2 febr.,
»	<i>Isaksson</i>	»	» 8	»	» 4 »
»	<i>Andersson</i>	i Saxtorp	» 6	»	» 31 jan.,
»	<i>Andersson</i>	i Grimbo	» 5	»	» 29 »
»	<i>Sommelius</i>	»	» 5	»	» 1 febr.,
»	<i>Igel</i>	»	» 8	»	» 1 »
»	<i>Bengtsson</i>	i Kullen	» 3	»	» 1 febr. och
»	<i>Johansson</i>	i Kullersta	» 4	»	» 1 »

§ 12.

Kammarens ledamöter, vilka av Kungl. Maj:t blivit kallade att denna dag kl. 12 middagen infinna sig å rikssalen för det ändamål, som avsåges i § 81 regeringsformen och § 79 riksdagsordningen, avgingo nu till rikssalen, där jämväl första kammarens ledamöter infunno sig.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet Ekeberg uppläste där Kungl. Maj:ts förordnande för hans excellens herr statsministern att meddela riksdagen Kungl. Maj:ts svar på riksdagens skrivelse den 27 innevarande januari, angående av riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlag, varefter hans excellens herr statsministern uppläste svaret.

Därpå överlämnade första kammarens talman till hans excellens herr statsministern riksdagens nio särskilda skrivelser den 27 i denna månad till Konungen, innefattande riksdagens svar å utav Kungl. Maj:t gjorda framställningar angående ändringar i rikets grundlagar.

Sammanträdet å rikssalen avslutades härefter, och åtskildes andra kammaren vid utgåendet från rikssalen, enligt beslut fattat före avgången från dess samlingsrum.

In fidem
Per Cronvall.